

Sygn. akt I PK 163/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak (sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z powództwa J. C.
przeciwko C. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł.
o ryczałty za noclegi,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 20 listopada 2019 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w Ł.
z dnia 24 stycznia 2018 r., sygn. akt VIII Pa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Powód J.C. domagał się zasądzenia od pozwanej C. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł. na jego rzecz zwrotu kosztów noclegu z tytułu zagranicznych podróży służbowych odbytych w okresie od dnia 1 maja 2013 r. do dnia 31 sierpnia 2014 r. w kwocie 49.000 zł.

Sąd Rejonowy w Ł. wyrokiem z dnia 14 sierpnia 2017 r. umorzył postępowanie w zakresie kwoty 2.463,27 zł (pkt 1), oddalił powództwo w pozostałej części (pkt 2) oraz orzekł o kosztach procesu.

Sąd Rejonowy ustalił, że powód był zatrudniony u pozwanej na podstawie umowy o pracę w okresie od dnia 19 grudnia 2009 r. do dnia 19 listopada 2010 r. w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku kierowcy. W dniu 1 grudnia 2011 r. strony zawarły umowę o pracę na okres próbny od dnia 1 grudnia 2011 r. do dnia 29 lutego 2012 r. za wynagrodzeniem w stawce zasadniczej 2.075 zł, w tym ryczałty za godziny nadliczbowe oraz ryczałty za godziny nocne według regulaminu wynagradzania. W § 5b umowy ustalono, że wynagrodzenie będzie płatne w walucie polskiej włącznie z dietami z tytułu zagranicznej podróży służbowej w wysokości określonej zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania oraz wysokości należności przysługujących pracownikowi z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. z 2002 r. Nr 236, poz. 1991; dalej jako rozporządzenie z dnia 19 grudnia 2002 r.). W kolejnej umowie o pracę z dnia 29 lutego 2012 r., zawartej na czas określony od dnia 1 marca do dnia 28 sierpnia 2012 r. ustalono wynagrodzenie w stawce zasadniczej na 2.075 zł, w tym także ryczałty za godziny nadliczbowe i ryczałty za godziny nocne według regulaminu wynagradzania pozwanej. Umowa zawierała analogiczne warunki w zakresie wypłaty wynagrodzenia i świadczeń z tytułu zagranicznej podróży służbowej oraz oświadczenie powoda o zapoznaniu się regulaminem pracy i regulaminem wynagradzania. W dniu 29 sierpnia 2012 r. strony zawarły umowę o pracę na czas nieokreślony, która przewidywała te same warunki w zakresie wypłaty wynagrodzenia i świadczeń z tytułu zagranicznej podróży służbowej, jak poprzednia umowa o pracę. Umowa ta była zmieniana kolejnymi porozumieniami zmieniającymi. Według porozumienia zmieniającego z dnia 31 grudnia 2013 r. zawartego „w związku ze zmianą regulaminu wynagradzania”, począwszy od dnia 1 stycznia 2014 r., wynagrodzenie zasadnicze wraz z ryczałtem za pracę w porze nocnej oraz zaliczką na poczet dyżurów nie mogło być niższe od wynagrodzenia minimalnego ustalonego na podstawie odrębnych przepisów powszechnie obowiązujących, a pozostałe warunki umowy o pracę nie ulegały zmianie. Kolejne

porozumienie zmieniające, zawarte w dniu 1 grudnia 2014 r., zmieniło warunki umowy o pracę z dnia 29 sierpnia 2012 r. w ten sposób, że począwszy od dnia 1 grudnia 2014 r. z tytułu podróży służbowych poza granicami kraju przysługuje dieta w wysokości 30 zł za każdy dzień podróży, a uśredniony ryczałt za każdy nocleg w wysokości ustalonej jako różnica pomiędzy kwotą 45 euro pomniejszoną o wypłacaną dietę tj. 30 zł (ryczałt nie przysługuje za czas przejazdu tj. dzień rozpoczęcia i zakończenia podróży służbowej).

Według Sądu Rejonowego, strony umowy o pracę ustaliły, że powód będzie otrzymywał wynagrodzenie zasadnicze oraz diety w wysokości 45 euro za każdy dzień w podróży służbowej. Powód wyjeżdżał w trasę na 5-7 tygodni, do Francji, Włoch, Wielkiej Brytanii, Belgii, Holandii. Podczas podróży służbowych spał w kabinie pojazdu. Od dnia 1 stycznia 2013 r. u pozwanej obowiązywał regulamin wynagradzania, który z tytułu podróży służbowej poza granicami przewidywał dla kierowców diety w zryczałtowanej wysokości (§ 7 pkt 2), nie niższej niż dieta z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju określona dla pracownika zatrudnionego w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej (§ 7 pkt 3), a także zwrot kosztów noclegów (§ 7 pkt 4) w kwocie nie niższej niż ryczałt należny za nocleg na podstawie przepisów o kosztach podróży służbowej pracownika na obszarze kraju zatrudnionego w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej (§ 7 pkt 5). Pracownikowi w podróży służbowej poza granicami kraju za nocleg przysługiwał zwrot kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem hotelowym, w granicach limitu za nocleg w hotelu poza granicami kraju określonego w załączniku do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. z 2013 r., poz. 167, dalej jako rozporządzenie z dnia 29 stycznia 2013 r.), a w razie nieprzedłożenia rachunku za nocleg, ryczałt w wysokości 15 euro za każdy nocleg (§ 7 pkt 9). Wysokość diety za dobę zagranicznej podróży służbowej wynosi 30 euro (§ 7 pkt 10). Kierowca przed wyjazdem w trasę otrzymywał zaliczkę w zryczałtowanej wysokości na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z wykonywaną pracą (§ 7 pkt 12). W okresie spornym powód otrzymał od pracodawcy tytułem należności za podróże służbowe

w 2013 r.: w maju - 3.617,93 zł, w czerwcu - 3.919,92 zł, w lipcu - 4.473,41 zł, w sierpniu - 3.838,86 zł, we wrześniu - 4.971,43 zł, w październiku - 4.542,79 zł, w listopadzie - 5.668,38 zł, w grudniu - 3.549,36 zł, a w 2014 r.: w styczniu - 4.977,89 zł, w lutym - 3.954,92 zł, w marcu - 3.000,74 zł, w kwietniu - 1.513,91 zł, w czerwcu - 3.924,40 zł, w lipcu - 5.791,62 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy oddalił powództwo, wskazując na zmianę stanu prawnego po wydaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15 (Dz.U. z 2016 r., poz. 2206), w którym stwierdzono, że: 1) art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1412) w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r., a także 2) art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. są niezgodne z art. 2 Konstytucji RP w zakresie, w jakim przepisy te znajdują zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym. Oznacza to, że kierowca pracujący w transporcie międzynarodowym nie może oprzeć swojego roszczenia jedynie na przepisach zawartych w sentencji wyroku Trybunału, gdyż roszczenie takie nie będzie zasługiwało na ochronę prawną. Sąd Rejonowy podniósł, że stosownie do art. 9 k.p. regulamin wynagradzania jest źródłem prawa pracy, a zapewnienie kierowcy miejsca do spania w kabinie samochodu nie stanowi zapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r., co powoduje, że pracownikowi przysługuje zwrot kosztów noclegu na warunkach i w wysokości określonych w § 9 ust. 1-3 tego rozporządzenia albo na korzystniejszych warunkach i wysokości, określonych w umowie o pracę, układzie zbiorowym pracy lub innych przepisach prawa pracy. Określona w umowie o pracę czy regulaminie kwota może w pełni kompensować koszty podróży zagranicznej, jeżeli nie jest ona mniej korzystna niż przepisy powszechne w zakresie minimalnych kosztów wyżywienia (według art. 77⁵ § 4 k.p., czyli dieta krajowa) i ryczałtu za nocleg (według § 9 rozporządzenia).

W ocenie Sądu Rejonowego, w umowie o pracę pracodawca jedynie w kwestii wysokości diet wprost odesłał do regulacji wydanego na podstawie art. 77⁵

§ 2 k.p. rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. - obowiązującego do 29 lutego 2013 r., zastąpionego z dniem 1 marca 2013 r. rozporządzeniem z dnia 29 stycznia 2013 r. Nie zastosował analogicznego odesłania w przypadku kosztów noclegu. Umowa o pracę zawiera klauzulę, że wypłata wszelkich innych świadczeń ponad przewidziane w umowie jest dobrowolna i zależy wyłącznie od uznania pracodawcy. Wysokość i zasady wypłaty kierowcom świadczeń z tytułu podróży służbowych pracodawca unormował w obowiązującym od dnia 21 marca 2008 r. regulaminie wynagradzania, dwukrotnie zmienianym w okresie zatrudnienia powoda. Istotne jest, że powód parokrotnie nawiązywał i rozwiązywał stosunek pracy z pozwaną. W okresie tym otrzymywał zryczałtowaną dietę w wysokości 45 euro za dzień podróży służbowej. Umowa o pracę odsyłała w tym względzie do przepisów rozporządzenia i możliwości wydania na ich podstawie regulacji wewnętrznych w postaci regulaminu, który w spornym okresie przewidywał dietę we wskazanej wysokości. Powód każdorazowo przy podpisywaniu umowy o pracę oświadczał, że zapoznał się z obowiązującym regulaminem wynagradzania. Zatem należy uznać, że w okresie podpisywania umów otrzymywał on świadczenia na jakie umówił się z pozwaną i w aktualnym stanie prawnym nie ma podstawy prawnej do przyznania mu ryczałtów za nocleg. Z kolei w zawartym w dniu 1 grudnia 2014 r. porozumieniu zmieniającym zmieniono dotychczasowe należności z tytułu podróży służbowych poza granicami kraju w ten sposób, że ustalono dietę w wysokości 30 zł za każdy dzień podróży oraz uśredniony ryczałt za każdy nocleg w wysokości ustalonej jako różnica między kwotą 45 euro pomniejszoną o wypłacaną dietę tj. 30 zł. Do dnia podpisania tego porozumienia powód otrzymywał świadczenie w wysokości 45 euro za dzień podróży służbowej bez odejmowania 30 zł. Podpisując porozumienie przyjął nowe uregulowania w zakresie należności z tytułu podróży służbowych poza granicami kraju. Zatem przez cały okres współpracy stron powód przyjmował, zawierając kolejne umowy o pracę, warunki proponowane przez pozwaną. Pozwana nie będąca podmiotem publicznym mogła inaczej kształtować należności z tytułu podróży zagranicznych niż rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r., a potem z dnia 29 stycznia 2013 r., o ile jej regulacje wewnętrzne nie były być mniej korzystne niż te zawarte w Kodeksie pracy. Ograniczenia wynikające z regulacji ustawowej dotyczą jednak jedynie kwoty diety, a nie ryczałtu za nocleg. Tym

samym ustalone w regulaminie diety z tytułu zagranicznej podróży służbowej mogły być niższe niż w rozporządzeniach z dnia 19 grudnia 2002 r. i z dnia 29 stycznia 2013 r., ale nie mogły być niższe niż diety ustalone w rozporządzeniu z tytułu podróży służbowej na terenie kraju. Powód z tytułu podróży zagranicznej w spornym okresie otrzymywał kwotę 45 euro, która obejmowała całość należności z tytułu podróży służbowej, w tym dietę nie niższą niż dieta krajowa oraz ryczałt za nocleg w przyznanej przez pracodawcę w wysokości 15 euro za nocleg.

Zdaniem Sądu Rejonowego, powyższa kwota wskazana w regulaminie wynagradzania w całości pokrywała więc koszty zagranicznej podróży służbowej. Powód miał możliwość przeczytania każdego dokumentu jaki podpisywał, zwłaszcza, że regulamin wynagradzania był ogólnie dostępny w bazie w Ł. i godził się na proponowane mu warunki pracy. W trakcie zeznań przyznał, że otrzymywał to co mu się należało, tj. wynagrodzenie i diety. Swoje roszczenie oparł tylko i wyłącznie na prawotwórczej uchwale Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164), i obowiązującej do dnia ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego wykładni art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców oraz art. 77⁵ k.p. W ocenie Sądu Rejonowego, z treści zawieranych umów o pracę i regulaminu wynagradzania, także przy uwzględnieniu jego kolejnych zmian, wynikała wola, aby za wykonaną pracę pracownik otrzymał wynagrodzenie podstawowe z przyznanymi dodatkami ryczałtowymi oraz świadczenie związane z podróżą służbową, zawsze w wysokości 45 euro - przy czym od listopada 2012 r. wyodrębniono w tym pojęciu należności za podróż służbową w postaci diety i ryczałtu za nocleg. Świadczenie w umówionej wysokości powód otrzymał. Sąd Rejonowy nie przekonała także argumentacja powoda o niekorzystanym obniżeniu diety z jednoczesnym przyznaniem dodatkowego świadczenia - ryczałtu za nocleg. Strony przez cały okres trwania stosunku pracy umówiły się na wynagrodzenie zasadnicze z umowy o pracę i świadczenie z tytułu podróży służbowej w wysokości 40, następnie 45 euro. Kwota ta nie uległa zmianie (obniżeniu) mimo zmiany treści regulaminu wynagradzania. Powód wyraził zgodę na takie warunki wynagrodzenia. Podpisywał kolejne umowy i akceptował treść regulaminu wynagradzania.

Apelację od tego wyroku wniósł powód, zarzucając między innymi błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, że wypłacana kwota 45 euro pokrywała całość kosztów zagranicznej podróży służbowej, w tym dietę w wysokości nie niższej niż dieta krajowa i ryczałt za nocleg, podczas gdy takie ustalenie nie znajduje potwierdzenia w treści regulaminu wynagradzania, umowach o pracę oraz stanowisku procesowym pozwanej, a także naruszenie art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 2 i 4 rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r., przez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że pracodawca nie będący państwową lub samorządową jednostką sfery budżetowej może uregulować należności z tytułu podróży służbowej, przy czym regulacje te nie mogą być mniej korzystne aniżeli przepisy powszechnie obowiązujące jedynie w odniesieniu do diety zagranicznej, która nie może być niższa niż dieta krajowa, w odniesieniu zaś do kosztów noclegu nie są objęte tym zastrzeżeniem.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ł. wyrokiem z dnia 24 stycznia 2018 r. oddalił apelację oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 2.025 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.

Sąd Okręgowy w pełni zaaprobował ustalenia faktyczne, jak i ocenę prawną dokonaną przez Sąd Rejonowy wskazując, że podstawą roszczenia powoda był § 9 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. Odniesienie do tego rozporządzenia w kontekście kierowców w transporcie międzynarodowym jest oparte na art. 2 pkt 7 oraz art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców. Ten ostatni przepis odsyłał w zakresie ustalenia należności na pokrycie kosztów związanych z wykonaniem zadania służbowego do art. 77⁵ § 3-5 k.p. Zgodnie zaś z art. 77⁵ § 3 k.p. warunki wypłacania należności z tytułu podróży służbowej pracownikowi zatrudnionemu u innego pracodawcy niż wymieniony w § 2, określa się w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę, jeżeli pracodawca nie jest objęty układem zbiorowym pracy lub nie jest obowiązany do ustalenia regulaminu wynagradzania. Z art. 77⁵ § 4 k.p. wynika, że wysokość diety nie może być niższa od diety ustalonej na obszarze kraju określonej dla pracownika, o którym mowa w § 2 k.p. Według art. 77⁵ § 5 k.p. w sytuacji, gdy układ zbiorowy pracy, regulamin wynagradzania lub umowa o pracę nie zawiera postanowień, o których mowa w § 3,

pracownikowi przysługują należności na pokrycie kosztów podróży służbowej odpowiednio według § 2 k.p. W ocenie Sądu Okręgowego, analiza uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r. wyklucza możliwość dalszego stosowania przepisów rozporządzeń o podróżach służbowych, jako podstawy roszczeń kierowców w transporcie międzynarodowym, przez odwołanie do art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców i przyjęcie, że do rekompensaty za podróż służbową będą miały zastosowanie przepisy powszechnie obowiązujące, w tym art. 77⁵ § 5 k.p. Z wyroku Trybunału Konstytucyjnego jednoznacznie wynika, że zakwestionował on cały dotychczasowy mechanizm rozliczania należności z tytułu podróży służbowych kierowców, co wyklucza odwołanie się do dotychczasowych rozwiązań. Orzeczona tym wyrokiem niezgodność art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców z Konstytucją RP w ujęciu zakresowym, dotyczy nie tylko tego przepisu, ale normy prawnej w rozumieniu całej konstrukcji odniesienia art. 21a do art. 77⁵ k.p. oraz wydanymi na podstawie tych przepisów aktami wykonawczymi.

W konsekwencji zakwestionowaniu podlegała możliwość odesłania do rozliczania należności przysługujących kierowcom z tytułu odbycia podróży służbowej do rozliczeń przysługujących pracownikom administracji państwowej i samorządowej. Zatem po opublikowaniu omawianego wyroku Trybunału Konstytucyjnego nie jest możliwym oparcie rozstrzygnięcia sprawy dotyczącej ryczałtów za noclegi dla kierowców w transporcie międzynarodowym na podstawie prawnej, wynikającej z przepisów powszechnie obowiązujących w zakresie, w jakim odsyłają one do zasad rozliczania podróży służbowych pracowników sfery budżetowej. Obecnie art. 77⁵ § 5 k.p. może być stosowany wyłącznie w sytuacji, gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowych w regulaminie wynagradzania, układzie zbiorowym pracy lub umowie o pracę, co w stanie faktycznym niniejszej sprawy nie miało miejsca. Utraciła również aktualność uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, w zakresie, w jakim wskazywała, że postanowienia zakładowych przepisów prawa pracy, regulujących kwestię świadczeń należnych kierowcom zatrudnionym w transporcie międzynarodowym z tytułu podróży służbowych nie mogą przewidywać świadczeń w wysokości niższej niż przewidziane w aktach wykonawczych, wydanych na podstawie art. 77⁵ k.p.

Zdaniem Sądu Okręgowego, pracodawca nadal ma obowiązek pokryć powstałe z tytułu polecenia wyjazdu po stronie pracownika dodatkowe koszty, z tym, że dodanie odrębnej definicji podróży służbowej w art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców modyfikuje kodeksowy zakres jej znaczenia. Brak regulacji zasad zwrotu tych kosztów w ustawie o czasie pracy kierowców obliguje do ich rekompensaty w drodze regulacji zakładowych, które powinny uwzględniać (również w postaci ryczałtowej) rekompensatę takich dodatkowych, rzeczywistych kosztów. Nie ma przy tym przeszkód, aby należności na pokrycie kosztów, związanych z podróżą służbową zostały określone w postaci jednego ryczałtu, nie mniej korzystnym niż przepisy powszechne w zakresie minimalnych kosztów żywienia i ryczałtu za nocleg. Nie narusza również prawa określenie w przepisach zakładowych lub w umowie o pracę tych należności w wysokości niższej od wysokości ryczałtów, przewidzianych w rozporządzeniach wykonawczych, wydanych na podstawie art. 77⁵ k.p. W aktualnym stanie prawnym istnienie zakładowych unormowań, dotyczących ryczałtu za nocleg w służbowej podróży zagranicznej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym nakazywało ich stosowanie z mocy art. 4 i art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców w związku art. 77⁵ § 1 i 3 k.p. do pracy kierowców po dniu 3 kwietnia 2010 r., nawet jeśli stawki ryczałtu za nocleg były niższe od ustalonych przepisami wydanymi na podstawie art. 77⁵ § 5 k.p., a pojazd wyposażony był w kabinę z miejscami do spania. Rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. i z dnia 29 stycznia 2013 r. miałyby zastosowanie tylko wówczas, gdyby nie było zakładowych unormowań dotyczących należności z tytułu podróży służbowej, co w rozpoznawanej sprawie nie miało miejsca.

Sąd Okręgowy podniósł, że u pozwanej obowiązywał regulamin wynagradzania, który określał należności przysługujące pracownikowi z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju. Regulacja zakładowego aktu prawnego wyprzedza rozwiązania przewidziane w przepisach rozporządzeń i stanowi wyłączną podstawę ewentualnych rozliczeń między stronami. W sprawie nie budzi wątpliwości, że pozwana wypłacała powodowi świadczenia z tytułu podróży służbowej, obliczone zgodnie z postanowieniami zakładowego aktu prawnego. Treść przepisów wewnętrznych i zasady rozliczania kosztów podróży

zagranicznych powoda były zatem jasno określone i akceptowane przez strony. Regulamin wynagradzania był sukcesywnie korygowany - co do wysokości należności przysługujących pracownikom - na podstawie kolejnych porozumień zawieranych przez pracodawcę z zakładową organizacją związkową. Co istotne, powód również zawierał porozumienia zmieniające, w zakresie zmienionych przepisów regulaminu wynagradzania (w dniu 31 grudnia 2013 r. i w dniu 1 grudnia 2014 r.). Nie doszło zatem do bezprawnego pogorszenia warunków pracy powoda, gdyż wszelkie zmiany odbywały się w drodze przewidzianych prawem porozumień zmieniających. Jak ustalono u pozwanej obowiązywał regulamin wynagradzania i to on ma bezpośrednie zastosowanie do roszczeń o zwrot ryczałów za noclegi. Powód za każdym razem nawiązując ponownie stosunek pracy z pozwaną oświadczał, że zapoznał się z regulaminem wynagradzania. Należy więc uznać, jak słusznie przyjął Sąd Rejonowy, że otrzymał te świadczenia na jakie umawiał się z pracodawcą. Pozwana, nie będąc podmiotem publicznym, miała prawo ukształtować należności z tytułu podróży służbowych odmiennie niż to czynią przytaczane już wielokrotnie, przepisy wykonawcze. Z poczynionych ustaleń fatycznych wynika, że pracodawca ustalał stosunkowo wysokie stawki zryczałtowanej diety dziennej za tytułu zagranicznych podróży służbowych (45 euro). Tak wysoka dieta wypłacana przed cały okres zatrudnienia miała pokrywać całość roszczeń powoda z tytułu diet, jak również ryczału za noclegi. Z uwagi na uznanie, że pracodawca zapewnił pracownikowi nocleg w kabinie pojazdu, jego zamiarem była wypłata dodatkowo świadczenia związanego z ryczałtem za noclegi na poziomie minimalnym. Przy takim podejściu możliwym było przyjęcie właśnie stanowiska, że w „diecie” wypłacanej powodowi był zawarty również ryczałt za noclegi w kwocie odpowiadającej minimalnym stawkom z tego tytułu określonych w przepisach powszechnie obowiązujących.

Według Sądu Okręgowego powód mógł zdawać sobie doskonale sprawę z tego, że należności wskazane w przelewach jako „dieta” pokrywają wszystkie koszty związane z podróżami, w tym i koszty noclegów. Powód godził się zarówno na nocowanie w kabinie pojazdu, jak i na to, że wypłacane mu przez pracodawcę należności pokrywają koszty odbywanych podróży służbowych, w tym koszty noclegu, w sposób ustalony i przyjęty u pracodawcy. Powszechnie wiadomo, że

kierowcy traktują należności z tytułu „diet” jako dodatkowy składnik wynagrodzenia i środków z tytułu ryczałtu za noclegi nie przeznaczają na ten cel, rekompensując go właśnie nocowaniem w kabinie pojazdu. Ustalony stan faktyczny nie daje podstaw do przyjęcia, aby strony stosunku pracy miały zamiar uregulować tylko część świadczeń związanych z podróżą służbową. Resumując, przepisy płacowe obowiązujące w pozwanej Spółce przewidywały należne pracownikom świadczenia - z tym, że wprost nienazwane ryczałtem za noclegi - ale realizujące te cele i pracownicy te świadczenia otrzymywali. Dlatego jakiegokolwiek wyższe świadczenia z tego tytułu im nie przysługują. Kwota, którą powód pobierał w czasie zatrudnienia rekompensowała wszystkie koszty związane z podróżami służbowymi, w których przebywał.

Powód w całości zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego, wnosząc o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Okręgowy przy uwzględnieniu kosztów postępowania kasacyjnego, ewentualnie o zmianę wyroku i uwzględnienie powództwa w całości, a także o zasądzenie od pozwanej na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Skargę kasacyjną oparto na obu podstawach z art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., zarzucając:

1) naruszenie prawa procesowego, a mianowicie:

a) art. 378 k.p.c. i art. 382 k.p.c., przez nierozpoznanie sprawy w granicach zaskarżenia i oparcie rozstrzygnięcia jedynie na części zgromadzonego w sprawie materiału procesowego, w szczególności z pominięciem pierwotnej treści § 2 ust. 3 i § 7 regulaminu wynagradzania z dnia 21 marca 2008 r., zmian § 2 ust. 3 i § 7 tego regulaminu dokonanych z dniem 8 listopada 2012 r., a następnie z dniem 1 stycznia 2013 r., a także zarządzenia nr 1, które do listopada 2014 r. nie były skuteczne wobec skarżącego, bo nie zostały w tym przedziale czasowym wprowadzone do treści jego stosunku pracy w drodze wypowiedzenia zmieniającego lub porozumienia zmieniającego;

b) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 387 § 2¹ k.p.c., przez brak w uzasadnieniu przedstawienia podstawy faktycznej wyroku, dowodów, na których Sąd odwoławczy się oparł i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej w sytuacji, gdy Sąd ten przeprowadził

uzupełniające postępowanie dowodowe oraz zmienił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, zwłaszcza w zakresie tego, jakie świadczenia związane z podróżą służbową obejmowała wypłacana przez pozwaną dieta.

2) naruszenie prawa materialnego, to jest:

a) art. 241¹³ § 2 k.p. w związku z art. 77² § 5 k.p., przez ich błędne zastosowanie i przyjęcie, że zmiany regulaminu wynagradzania pogarszające warunki pracy skarżącego w zakresie kosztów podróży w okresie spornym, odbywały w drodze porozumień zmieniających, a więc w sposób dopuszczalny przez prawo, podczas gdy porozumienia zmieniające zawarte przez strony odnosiły się bądź do innego zagadnienia (porozumienie z dnia 31 grudnia 2013 r. dotyczyło składników wynagrodzenia za pracę) bądź innego okresu aniżeli okres sporny (porozumienie z dnia 1 grudnia 2014 r. zmieniło warunki rozliczania kosztów podróży w sposób analogiczny jak w regulaminie wynagradzania, poczynając od dnia 1 grudnia 2014 r.), a w konsekwencji postanowienia § 7 regulaminu wynagrodzenia w wersji z dnia 1 stycznia 2013 r. w zakresie diety i ryczałtu w okresie od dnia 1 stycznia 2013 r. do dnia 30 listopada 2014 r. nie były skuteczne wobec skarżącego, bo nie zostały w tym przedziale czasowym wprowadzone do treści stosunku pracy skarżącego w drodze wypowiedzenia zmieniającego lub porozumienia zmieniającego;

b) art. 5 k.p. oraz art. 2 pkt 7 i art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1, 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r., przez ich niezastosowanie i odmowę zasądzenia na rzecz skarżącego ryczałtów za noclegi w wysokości wynikającej z załącznika do tego rozporządzenia w spornym okresie, podczas gdy art. 2 pkt. 7 ustawy o czasie pracy kierowców formułuje definicję podróży służbowej i nie stanowił przedmiotu kontroli konstytucyjnej, a więc nadal obowiązuje w systemie prawa, zaś immanentną cechą podróży służbowych są wydatki po stronie pracownika, które powinien zrekompensować pracodawca, przy czym po stwierdzeniu niekonstytucyjności art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców podstawę do tego stanowi art. 77⁵ § 1 k.p., zaś w sytuacji, gdy pracodawca nie ureguje zasady wypłaty należności z tytułu podróży służbowej w regulaminie wynagradzania lub w umowie o pracę, należy stosować przepisy rozporządzenia wydanego na podstawie art. 77⁵ § 2 k.p.;

c) art. 65 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p., przez jego niezastosowanie do wykładni treści § 5 umowy o pracę z dnia 29 sierpnia 2012 r., skutkujące błędnym uznaniem, że należności z tytułu podróży służbowej, w tym koszty noclegu zostały uregulowane wyłącznie w regulaminie wynagradzania, co oznacza, że zasady ustalania należności z tytułu podróży służbowych wynikające z rozporządzeń wykonawczych nie mają zastosowania do skarżącego.

Skarżący podniósł, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, sprawdzające się do pytania, czy jeżeli u pracodawcy w chwili zawierania z pracownikiem umowy o pracę obowiązywał regulamin wynagradzania, nieregulujący warunków i wysokości należności z tytułu podróży służbowych (w tym z tytułu noclegu) i w konsekwencji w kwestiach tych miały zastosowanie przepisy powszechnie obowiązujące (rozporządzenia wykonawcze wydane na podstawie art. 77⁵ § 2 k.p.), a następnie pracodawca ten zmienia regulamin wynagradzania przez wprowadzenie do niego postanowień regulujących warunki i wysokość należności z tytułu podróży służbowych (w tym z tytułu noclegu), mniej korzystnych niż wynikające z przepisów rozporządzeń wykonawczych, to czy jest on zobowiązany do złożenia pracownikowi w tym zakresie wypowiedzenia zmieniającego lub zawarcia z nim porozumienia zmieniającego tj. czy ma wówczas zastosowanie art. 241¹³ § 2 k.p. w związku z art. 77² § 5 k.p., czy też wystarcza jedynie podanie zmiany regulaminu wynagradzania do wiadomości pracownika w sposób zwyczajowo przyjęty tj. zastosowanie wyłącznie art. 77² § 6 k.p.

Zdaniem skarżącego w opisanym przypadku przepisy powszechnie obowiązujące (rozporządzenia) określają warunki indywidualnych umów o pracę, a skoro tak to ich zmiana regulaminem wynagradzania wymaga zastosowania trybu z art. 241¹³ § 1 i 2 k.p. w związku z art. 77² § 5 k.p., tym bardziej, gdy u pracodawcy wprawdzie obowiązuje regulamin wynagradzania, ale w chwili zawierania umowy o pracę z danym pracownikiem, nie reguluje on wprost danego świadczenia, lecz odsyła wyraźnie do przepisów ustaw lub rozporządzeń. W takich wypadkach pracownik podpisując umowę o pracę spodziewa się, że w sprawach nieunormowanych regulaminem zastosowanie będą miały przepisy powszechne i na takie warunki zatrudnienia się godzi. Zmiana regulaminu wynagradzania pogarszająca warunki z tytułu należności za podróż służbową (co jest

dopuszczalne według uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17, LEX nr 2379708), będzie zmianą warunków, na które godził się przy zawieraniu umowy o pracę. Pracownik winien mieć zatem prawo do wypowiedzenia się w kwestii tych nowych, gorszych warunków. Skarżący zwrócił uwagę, że wobec wielokrotnych zmian regulaminu wynagradzania kwestia podróży służbowych kierowców zmieniała się w okresie jego zatrudnienia. W chwili podpisywania umowy o pracę z dnia 29 sierpnia 2012 r. brzmienie § 2 ust. 3 i § 7 regulaminu było inne niż w okresie od dnia 8 listopada do dnia 31 grudnia 2012 r. i jeszcze inne poczynając od dnia 1 stycznia 2013 r. Na dzień 29 sierpnia 2012 r. regulamin przewidywał bowiem świadczenie nazwane dietą obejmujące wyłącznie dietę w ścisłym tego słowa znaczeniu (analogicznie § 4 ust. 1 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. i § 13 ust. 1 rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r.), bez innych należności z tytułu podróży służbowej, w szczególności kosztów noclegu. Kwestia kosztów noclegu pojawia się dopiero w aneksach z dnia 24 października 2012 r. i dnia 1 stycznia 2013 r., przy czym pozwana zamieściła je w odrębnych od diety jednostkach redakcyjnych, dodała kolejne punkty w § 7 pozostawiając bez zmian brzmienie dotychczasowych pkt 1-3 odnoszących się do diety. Nadto w § 2 ust. 3 wyodrębniono niezaznany dotąd w regulaminie wynagradzania składnik w postaci ryczałtu za noclegi. W wersji pierwotnej § 7 ust. 4 regulaminu przewidywał, że kierowca otrzymuje zaliczkę przysługującej mu diety na pokrycie niezbędnych kosztów wyżywienia i inne drobne wydatki. W wersji obowiązującej od dnia 1 stycznia 2013 r., kiedy to pracodawca obok diety wprowadził też ryczałt za noclegi, wskazano, że kierowca otrzymuje zaliczkę w zryczałtowanej wysokości, ale już nie na pokrycie wyłącznie kosztów wyżywienia i innych drobnych wydatków, ale na pokrycie niezbędnych (wszystkich) kosztów związanych z wykonywaną pracą.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie, albowiem niesłuszne są zarzuty podnoszone w ramach obydwu podstaw kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). W świetle art. 398³ § 1 k.p.c. skarga kasacyjna może być oparta na naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe

zastosowanie (pkt 1) oraz naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (pkt 2). Zgodnie z utrwalonym w judykaturze poglądem, pod pojęciem podstawy skargi kasacyjnej rozumie się konkretne przepisy prawa, które zostały w niej wskazane z jednoczesnym stwierdzeniem, że wydanie wyroku nastąpiło z ich obrazą. Zakres dopuszczalnej kognicji wyznacza zatem strona skarżąca, która z mocy art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c. powinna przytoczyć podstawy kasacyjne, zaś granice tych podstaw wyznaczają zarzuty naruszenia wskazanych przepisów prawa. Sąd Najwyższy jest władny dokonywać oceny tylko tych zarzutów, które zostały sformułowane przez skarżącego i nie może uwzględniać naruszenia innych przepisów, a zwłaszcza nie może zastąpić skarżącego w wyborze przepisów, które mogły być naruszone przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia. Oparcie skargi kasacyjnej na obu podstawach skłania Sąd Najwyższy do oceny w pierwszej kolejności zarzutów natury procesowej.

W pierwszej kolejności należy zatem odnieść się do zarzutów naruszenia prawa procesowego. W tym zakresie skarżący podniósł zarzut obrazu art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c. starając się uzasadnić prezentowany przez siebie pogląd, że w realiach rozpoznawanej sprawy na pracodawcy ciążył obowiązek inkorporowania regulacji dotyczących zwrotu kosztów podróży służbowych zawartych w regulaminie wynagradzania z dnia 21 marca 2008 r. i w kolejnych jego wersjach obowiązujących z dniem 8 listopada 2012 r., a następnie z dniem 1 stycznia 2013 r., do umowy o pracę skarżącego w drodze wypowiedzenia zmieniającego dotychczasowe warunki pracy i płacy - jako mniej korzystnych, któremu to obowiązкови pozwana uchybiła. W tym kontekście skarżący zarzuca, że Sąd Okręgowy oparł kontestowany wyrok jedynie na części zgromadzonego w sprawie materiału procesowego, pomijając pierwotną treść § 2 ust. 3 i § 7 regulaminu wynagradzania z dnia 21 marca 2008 r. oraz jego zmian dokonanych z dniem 8 listopada 2012 r., a następnie z dniem 1 stycznia 2013 r., a także zarządzenia nr 1. Zmiany te, zdaniem skarżącego, do listopada 2014 r. nie były wobec niego skuteczne, ponieważ nie zostały w tym przedziale czasowym wprowadzone do treści jego stosunku pracy w drodze wypowiedzenia zmieniającego lub porozumienia zmieniającego. Zarzut ten jest jednak nieuzasadniony wzięwszy pod

uwagę przede wszystkim to, że w niniejszej sprawie skarżący dochodzi zapłaty ryczałtów za noclegi przypadające w okresie od dnia 1 maja 2013 r. do dnia 31 sierpnia 2014 r. W tym okresie strony wiązała umowa o pracę z dnia 29 sierpnia 2012 r., która z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju przewidywała wyłącznie diety w wysokości określonej zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 8 maja 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania oraz wysokości należności przysługujących pracownikowi z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju. Począwszy od dnia 1 stycznia 2013 r. w pozwanej Spółce zaczął obowiązywać nowy regulamin wynagradzania, który przyznawał kierowcom z tytułu zagranicznej podróży służbowej dwa odrębne świadczenia: dietę w zryczałtowanej wysokości (§ 7 pkt 2), która za dobę wynosiła 30 euro (§ 7 pkt 10) oraz ryczałt za nocleg (§ 7 pkt 5), który w razie nieprzedłożenia rachunku za nocleg wynosił 15 euro za każdy nocleg (§ 7 pkt 9). Mając na uwadze okres objęty pozwem (od dnia 1 maja 2013 r. do dnia 31 sierpnia 2014 r.) bez znaczenia pozostają zatem przepisy wcześniejszych regulaminów wynagradzania, skoro istotne dla tego okresu są wiążące postanowienia umowy o pracę z dnia 29 sierpnia 2012 r., a następnie regulaminu wynagradzania obowiązującego od dnia 1 stycznia 2013 r. Stąd nie wpływa na wynik sprawy pominięcie regulacji zakładowych nieobowiązujących w okresie objętym żądaniem pozwu i w dacie zawarcia ostatniej umowy o pracę.

Nieuzasadniony jest także procesowy zarzut naruszenia art. 378 k.p.c., przez nierozpoznanie sprawy w granicach zaskarżenia apelacją, ponieważ wbrew twierdzeniom skargi kasacyjnej Sąd Okręgowy odniósł się do wszystkich przedstawionych w apelacji zarzutów. Jakkolwiek z art. 378 § 1 k.p.c. wynika obowiązek sądu odwoławczego odniesienia się do wszystkich tych zarzutów – rozważenia i oceny ich zasadności (por. np.: wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2008 r., II PK 7/08, OSNP 2009 nr 21–22, poz. 283 oraz z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09, LEX nr 518138 i powołane w nich orzecznictwo), to jednak z treści tego przepisu nie wynika konieczność osobnego omówienia przez sąd w uzasadnieniu wyroku każdego argumentu podniesionego w apelacji. Za wystarczające należy uznać odniesienie się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków w sposób wskazujący na to, że zostały one przez sąd drugiej

instancji w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2014 r., II CSK 478/13, LEX nr 1545029). W tym miejscu należy zauważyć, że skarżący zarzucił w apelacji bezpodstawne przyjęcie przez Sąd pierwszej instancji, jakoby wypłacana mu dieta w kwocie 45 euro stanowiła zryczałtowaną kwotę, pokrywającą całość kosztów zagranicznej podróży służbowe (dietę i ryczałt za nocleg). Tymczasem kwota 45 euro jako „zryczałtowana dieta” wymieniona w tym zarzucie była unormowana we wcześniejszych regulacjach zakładowych, które jak wskazano wyżej, nie mogą być brane pod uwagę przy rozstrzyganiu niniejszej sprawy, dotyczącej określonego pozwem okresu od dnia 1 maja 2013 r. do dnia 31 sierpnia 2014 r. W adekwatnych do tego okresu przepisach regulaminu wynagradzania obowiązującego od dnia 1 stycznia 2013 r. zryczałtowana dieta w tej wysokości nie występuje. Niezależnie od powyższego, Sąd Okręgowy odniósł się do tego zarzutu apelacji stwierdzając, że „z ustaleń faktycznych sprawy wynika, iż pracodawca ustalał stosunkowo wysokie stawki zryczałtowanej diety dziennej za tytułu podróży służbowych poza granicami kraju - w przypadku powoda 45 euro. Tak wysoka dieta wypłacana przed cały okres zatrudnienia miała pokrywać całość roszczeń powoda z tytułu diet, jak również ryczałtu za noclegi”.

Odnosząc się do kasacyjnego zarzutu obrazu art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 387 § 2¹ k.p.c. przypomnieć trzeba, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się konsekwentnie, iż naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. może być zarzucane w skardze kasacyjnej tylko wyjątkowo, gdy wady uzasadnienia uniemożliwiają dokonanie kontroli kasacyjnej z uwagi na jego sporządzenie w sposób niepozwalający na zorientowanie się w przyczynach natury faktycznej i prawnej, które legły u podstaw rozstrzygnięcia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 maja 2000 r., I CKN 272/00, LEX nr 1222308; z dnia 14 listopada 2000 r., V CKN 1211/00, LEX nr 1170145; z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00, LEX nr 54362; z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, LEX nr 78271; z dnia 18 lutego 2005 r., V CK 469/04, LEX nr 149587 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CSK 293/12, OSNC 2012 nr 12, poz. 148). Skuteczne powołanie naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. wymaga wykazania, że uzasadnienie nie zawiera

wszystkich koniecznych elementów lub dotknięte jest podstawowymi brakami, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną. Chodzi o sytuację, gdy treść uzasadnienia orzeczenia uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia. W postępowaniu przed sądem drugiej instancji art. 328 § 2 k.p.c. ma odpowiednie zastosowanie, co oznacza, że uzasadnienie tego sądu nie musi ściśle odpowiadać przytoczonym w nim wymaganiom. Istotne jest natomiast żeby zawierało te elementy, które ze względu na treść apelacji i zakres rozpoznawanej sprawy są potrzebne do rozstrzygnięcia sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999 nr 4, poz. 83, czy wyroki z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00; z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, LEX nr 180193; z dnia 9 lipca 2008 r., I PK 2/08, LEX nr 531844). Ponadto zakres zastosowania art. 328 § 2 k.p.c. w postępowaniu przed sądem drugiej instancji zależy od treści wydanego orzeczenia. Gdy sąd odwoławczy, oddalając apelację, orzeka na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu w pierwszej instancji, nie musi powtarzać dokonanych ustaleń. Wystarczy jedynie jednoznaczne stwierdzenie, że przyjmuje je za własne (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, LEX nr 190753; z dnia 6 lipca 2011 r., I CSK 67/11, LEX nr 970061), a takie stwierdzenie zawiera uzasadnienie Sądu Okręgowego. W kontekście powyższych wywodów należy stwierdzić, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku zawiera wszystkie elementy konieczne do rozstrzygnięcia sprawy oraz do przeprowadzenia kontroli kasacyjnej wydanego w tej sprawie orzeczenia.

Nieuzasadnione są również materialnoprawne zarzuty skargi kasacyjnej. Jeśli chodzi o zarzut naruszenia art. 241¹³ § 2 k.p. w związku z art. 77² § 5 k.p. to należy zauważyć, że w wyroku z dnia 1 października 2019 r., I PK 131/18 (niepublikowany), wydanym w analogicznym stanie faktycznym w sprawie z powództwa tej samej strony co w niniejszym postępowaniu przeciwko temu samemu pracodawcy, Sąd Najwyższy stwierdził, że w sytuacji, gdy w regulaminie wynagradzania ani innych źródła prawa pracy obowiązujących u pracodawcy nie uregulowano prawa pracownika (kierowcy) do ryczałtu za nocleg z tytułu podróży służbowej, wprowadzenie nowego postanowienia w regulaminowe wynagradzania zawierającego unormowanie dotyczące ryczałtów za nocleg nie wymagało

dokonania wypowiedzenia zmieniającego dla wywarcia skutku prawnego w stosunku pracy. Skoro wcześniej nie było regulacji zakładowej w tym zakresie, to jej wprowadzenie było zmianą korzystną dla pracownika w zakresie prawa do ryczałtu i nie wymagało wypowiedzenia zmieniającego. Ponadto Sąd Najwyższy w sprawach dotyczącej pozwanej o ryczałty za noclegi w wyrokach z dnia 19 kwietnia 2018 r., I PK 35/17 (LEX nr 2549212), z dnia 12 września 2019 r., I PK 119/18 (niepublikowany) czy w powołanym wyżej wyroku I PK 131/18 uwypuklił, że według regulaminu wynagradzania z dnia 21 marca 2008 r. kierowcom przysługiwała wyłącznie dieta w zryczałtowanej wysokości 40 euro za dzień podróży za granicą, natomiast regulamin obowiązujący od dnia 8 listopada 2012 r. wprowadzał dwa odrębne świadczenia – zryczałtowaną dietę wynoszącą 30 euro oraz zryczałtowany koszt noclegu w wysokości 10 euro, który następnie od dnia 1 stycznia 2013 r. wyniósł - 15 euro.

Oznacza to, że obowiązujące w okresie objętym niniejszym sporem postanowienie regulaminu wynagradzania wprowadzające z dniem 1 stycznia 2013 r. ryczałt za nocleg w wysokości 15 euro nie było dla skarżącego niekorzystne w rozumieniu art. 241¹³ k.p. w związku z art. 77² § 5 k.p., a tym samym nie wymagało dokonania wypowiedzenia ani zawarcia porozumienia zmieniającego (por. też wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 grudnia 2017 r., I PK 317/16, LEX nr 2473798; z dnia 1 marca 2018 r., I PK 331/16, LEX nr 2486197; z dnia 19 kwietnia 2018 r., I PK 35/17, LEX nr 2549212). Wprowadzona zmiana regulaminu nie wymagała zatem wypowiedzenia zmieniającego warunki pracy i płacy wynikające z umowy o pracę z dnia 29 sierpnia 2012 r. Za niekorzystne w rozumieniu przywołanych przepisów można byłoby jedynie uznać regulaminowe obniżenie wysokości diety, jednak w niniejszym procesie skarżący dochodzi wyłącznie wypłaty ryczałtu z tytułu noclegów, a nie wyrównania ryczałtu z tytułu diety. Należy przy tym podkreślić, że skarżący nie zarzucał w niniejszej sprawie, by nie wypłacono mu ryczałtu za nocleg, który według ustaleń poczynionych przez Sądy obu instancji pozwany pracodawca wypłacał skarżącemu, zgodnie z regulaminem wynagradzania, bądź że nie są one wystarczające na pokrycie wydatków związanych z noclegiem w kabinie samochodu.

Odnosząc się do zarzutu niezastosowania w sprawie art. 5 k.p. oraz art. 2 pkt 7 i art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1, 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r., które doprowadziło według skarżącego do odmowy zasądzenia na jego rzecz ryczału za nocleg za sporny okres, należy zauważyć, że przyczyną oddalenia powództwa przez Sąd Okręgowy było ustalenie, że „pozwany pracodawca wypłacał skarżącemu świadczenia z tytułu podróży służbowej, obliczone zgodnie z postanowieniami zakładowego aktu prawnego”. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Okręgowy wskazał, że w obecnym stanie prawnym, tj. po wydaniu przez Trybunał Konstytucyjny orzeczenia z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, pracodawca nadal ma obowiązek pokryć powstałe z tytułu polecenia wyjazdu po stronie pracownika dodatkowe koszty, z uwzględnieniem definicji podróży służbowej w art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców. Stwierdził przy tym, że w aktualnym stanie prawnym nieobjęte orzeczeniem Trybunału przepisy art. 4 i art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1 i 3 k.p. nadal nakazują stosowanie do kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym zakładowych unormowań dotyczących ryczału za nocleg w zagranicznej podróży służbowej, jeżeli takie zostały wprowadzone u danego pracodawcy, nawet jeśli przewidziane w nich stawki ryczału za nocleg byłyby niższe od ustalonych przepisami wykonawczymi wydanymi na podstawie art. 77⁵ § 5 k.p., a pojazd wyposażony był w kabinę z miejscami do spania. Rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. i z dnia 29 stycznia 2013 r. miałyby zastosowanie tylko wówczas, gdyby nie było zakładowych unormowań dotyczących należności z tytułu podróży służbowej.

Natomiast u pozwanego pracodawcy w spornym okresie obowiązywał od dnia 1 stycznia 2013 r. regulamin wynagradzania, który zawierał przepisy regulujące te kwestie. Stanowisko Sądu Okręgowego jest w tym zakresie zbieżne z linią orzecniczą, która wykrystalizowała się po wydaniu omawianego wyroku Trybunału Konstytucyjnego. W wyroku z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15 (LEX nr 2242158), Sąd Najwyższy stwierdził, że po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, nie stosuje się art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, ale stosuje się art. 77⁵ § 5 k.p., gdy pracodawca

nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę (zob. też wyroki z dnia 8 marca 2017 r., II PK 409/15, LEX nr 2306366 i I PK 410/15, LEX nr 2306367). W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2017 r., I PK 309/15 (LEX nr 2273875), wskazano, że obowiązywanie u pracodawcy zakładowych unormowań dotyczących ryczału za noclegi w zagranicznej podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym, obliguje do ich stosowania, nawet jeśli stawki ryczału za nocleg były niższe od ustalonych przepisami wydanymi na mocy art. 77⁵ k.p., a pojazd był wyposażony w kabinę do spania. W razie zapewnienia noclegu w kabinie pojazdu pracownikowi przysługuje ryczałt układowy, regulaminowy, umowny, a przy jego ustalaniu nie można pomijać jego innowacyjnego standardu w specjalnie do tego przystosowanych kabinach. Zatem dopuszczalne jest miarkowanie wysokości rekompensat w myśl art. 322 k.p.c. (zob. wyrok z dnia 28 marca 2017 r., II PK 28/16, (LEX nr 2323651). W wyroku z dnia 30 maja 2017 r., I PK 122/16 (LEX nr 2312474), Sąd Najwyższy zaprezentował pogląd, że art. 77⁵ k.p. nadal ma odpowiednie zastosowanie do czasu uregulowania sprawy przez ustawodawcę, z tą różnicą, że chodzi o inne, bo „autonomiczne” rozumienie podróży służbowej. Ostatecznie w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17 (LEX nr 2379708), Sąd Najwyższy przyjął, że ryczałt za nocleg w podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym może zostać określony w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę (art. 77⁵ § 3 k.p.) poniżej 25% limitu, o którym mowa w § 9 ust. 2 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. oraz w § 16 ust. 2 rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r., podkreślając w uzasadnieniu tej uchwały, że po wyroku Trybunału Konstytucyjnego do pracowników - kierowców w transporcie międzynarodowym znajdują zastosowanie reguły rozliczenia podróży służbowej przewidziane w art. 77⁵ k.p. Zastosowanie tego przepisu, po wyeliminowaniu z obrotu prawnego art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, wynika z art. 5 k.p. i jego odpowiednika, czyli art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców. Ponieważ obecnie ustawa o czasie pracy kierowców nie dotyczy spornej kwestii, oznacza to, że zastosowanie znajduje wprost, a nie odpowiednio, art. 77⁵ k.p. Z zestawienia art. 77⁵ § 2 i § 3 k.p. wynika, że dieta (za podróż krajową i

zagraniczną) nie może być niższa od diety z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju określonej dla pracownika „budżetowego”, po drugie, nieuregulowanie lub nieuzgodnienie należności z tytułu podróży służbowej sprawia, że pracownikowi przysługują „odpowiednio” (a nie wprost) świadczenia z rozporządzenia wykonawczego. Systematyka regulacji zawartej w art. 77⁵ § 4 i § 5 k.p. w odniesieniu do art. 77⁵ § 3 k.p. nie pozostawia wątpliwości, że swoboda ukształtowania należności z tytułu podróży służbowych u pracodawców „prywatnych” jest większa. W przeciwnym wypadku zastrzeżenia co do wysokości diety z art. 77⁵ § 4 k.p., czy też konsekwencja braku uregulowania z art. 77⁵ § 5 k.p. nie byłyby potrzebne. Spostrzeżenie to potwierdza, że między zwrotami „warunki wypłacania” i „wysokość i warunki ustalania” nie można postawić znaku równości. O ile w sferze budżetowej należności przysługujące z tytułu podróży służbowej zostały ustabilizowane jednolitą reglamentacją, o tyle wobec pracodawców „prywatnych” posłużono się odmienną metodą. Dopuszcza ona zindywidualizowanie wysokości świadczeń i zróżnicowanie reguł kształtujących rozliczenie należności. Koszty noclegu mogą zostać w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę określone swobodnie (na podstawie art. 77⁵ § 3 k.p.) albo że mają odpowiadać przynajmniej wartości przewidzianej w rozporządzeniu wykonawczym (w sytuacji opisanej w art. 77⁵ § 5 k.p.). Art. 77⁵ § 3 k.p. nie precyzuje postanowień koniecznych. Skoro autonomiczne źródła prawa pracy (lub umowa o pracę) mają zawierać postanowienia dotyczące przysługujących pracownikowi należności, bo w przeciwnym razie przysługiwać będą „należności na pokrycie kosztów podróży służbowej według przepisów, o których mowa w § 2”, to zrozumiałe staje się, że pracodawca „prywatny” ma obowiązek określić wszystkie składniki wymienione w rozporządzeniu wykonawczym (a właściwie w art. 77⁵ § 2 k.p.). Zwrot kosztów za nocleg powinien zatem znaleźć się w układzie zbiorowym pracy, regulaminie lub umowie o pracę. Istota ryczałtu jako świadczenia kompensacyjnego polega na tym, że świadczenie wypłacane w takiej formie z założenia oderwane jest od rzeczywiście poniesionych kosztów. W zależności od konkretnego przypadku kwota ryczałtu pokrywa więc pracownikowi koszty noclegowe w wymiarze mniejszym albo większym niż faktycznie przez niego poniesione. Ryczałtowy sposób rozliczania ma na celu

uproszczenie wzajemnych rozliczeń. Z punktu widzenia sądu rozpoznającego sprawę o zwrot kosztów noclegu w podróży służbowej kierowców oznacza to, że u pracodawcy „prywatnego” ryczałt za nocleg może być w układzie zbiorowym pracy, regulaminie lub umowie o pracę ustalony na niższym poziomie niż w rozporządzeniu dotyczącym sfery budżetowej, po drugie, że sąd ma prawo (obowiązek) szacunkowo badać, czy przyjęty pułap ryczałtu daje kierowcy realną możliwość zaspokojenia potrzeb noclegowych w godnych i regenerujących warunkach. W razie stwierdzenia, że wyznacznik ten nie został zrealizowany, należy rozważyć, czy pracownik nabywa prawo do zapłaty. Przy ustalaniu należnej kwoty trzeba uwzględnić indywidualne okoliczności sprawy, a gdy ściśle ustalenie wysokości żądania nie jest możliwe lub nader utrudnione, sąd ma prawo skorzystać z rozwiązania przewidzianego w art. 322 k.p.c. Warto w tym miejscu także nadmienić, że w powołanym już wyroku z dnia 19 kwietnia 2018 r., I PK 35/17, Sąd Najwyższy wskazał, że kierowca w transporcie międzynarodowym ma prawo do noclegu w warunkach hotelowych, co nie oznacza, że gdy ma nocleg w kabinie pojazdu, to ryczałt za nocleg nie może być niższy niż 25% ryczałtu noclegowego określonego dla pracowników sfery państwowej lub samorządowej jednostki budżetowej, nawet gdy prywatny pracodawca nie ma właściwego prawa zakładowego lub nie uzgodnił ryczałtu z pracownikiem. W konsekwencji należało stwierdzić, że skoro w okresie objętym sporem w pozwanej Spółce obowiązywał od dnia 1 stycznia 2013 r. regulamin wynagradzania, który ustalał wysokość ryczałtów za noclegi, to nie można uznać za skuteczny kasacyjny zarzut niezastosowania przez Sąd Okręgowy przepisów rozporządzenia wykonawczego wydanego na podstawie art. 77⁵ § 2 k.p.

Z kolei materialnoprawny zarzut niezastosowania przez Sąd Okręgowy art. 65 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. skarżący odnosi bezpośrednio do treści § 5 umowy o pracę z dnia 29 sierpnia 2012 r. Pomijając, że § 5 tej umowy dotyczy zakresu pracy na stanowisku kierowcy, zaś kwestie dotyczące rozliczeń kosztów podróży służbowych znajdują się w jej § 6 (podróży służbowych dotyczył § 5 umowy z dnia 29 lutego 2012 r.), to i tak regulacje te dotyczą wyłącznie „diet z tytułu podróży służbowej poza terenem kraju”, a nie ryczałtu z nocleg. Tymczasem roszczenie skarżącego w rozpoznawanej sprawie obejmuje wyłącznie ryczałt z

tytułu noclegów, a nie diety. Stąd wykładania przepisu umowy o pracę dotyczącego diet jest bez znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Zatem i ten zarzut skargi kasacyjnej okazał się bezzasadny, a skarżący zdaje się nie dostrzegać, że bez znaczenia pozostają zawarte w uzasadnieniu skargi wywody odnośnie regulacji dotyczących diet, skoro konsekwentnie domagał się zapłaty ryczałtów za noclegi.

Mając powyższy na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

as